

24 PRIVATIZACIJE: S OVE STRANE „PRAVNE DRŽAVE“ ZDRAVKO

VUČIČEVA antikorupcijska kampanja je lansirana avgusta 2012. godine hapšenjem direktora Jugoremedije Zdravka Deurića i njegovih saradnika. Deurić je u pritvoru pod pritiskom podneo ostavku, a fabrika je decembra iste godine otišla pod stečaj iako su postojali realni izgledi za njen oporavak. U tom trenutku i kasnijih godina javnost u Srbiji je imala iznenađujuće malo sluha i opozicije prema upadljivom apsurdu Vučićevog „razrešenja afere Jugoremedija“: Deurić je od 2003. do 2007. godine bio javno najpoznatiji lider borbe radnika i malih akcionara Jugoremedije protiv Jovice Stefanovića, uzurpatora fabrike kog im je nametnula država; nakon pobeđe nad državom i Stefanovićem i povratku radnika-akcionara u Jugoremediju 2007. godine, Deurić je postao najprepoznatljiviji akter borbe za oporavak fabrike i rekonstrukciju njenih pogona, nametnutu Zakonom o lekovima.

Drugim rečima, ljudi koji su uhapšeni u Jugoremediji trebali su biti oslonac, a ne predmet antikorupcijske kampanje.

Zdravko Deurić se od 2012. godine retko pojavljivao u javnosti, izbegavajući da komentariše događaje koji su predmet postupaka pokrenutih protiv njega za navodne zloupotrebe položaja u periodu dok je rukovodio fabrikom. Nakon što su dva od četiri postupka pravosnažno okončani oslobađajućim presudama, zamolili smo Zdravka za podsećanje na borbu za Jugoremediju, a naročito na njen manje poznati deo. Naime, dok je period borbe protiv Jovice Stefanovića do2007. godine poznat i priznat u javnosti kao primer antikorupcijskog aktivizma malih akcionara i sindikata, malo se zna o naporu malih akcionara da nakon preuzimanja kontrole na skupštini akcionara 1. marta 2007. godine samostalno rukovode fabrikom.

ZD: U tom periodu je sve u Srbiji bilo neizvesno. Možda malo blaže nego danas, kada je sve potpuno neizvesno, međutim i tadašnji poredak nije bio mnogo bolji, potpuno ste zavisili od volje moćnika, ali danas smo puno siromašniji pa je utoliko gore stanje. Mi smo te 2007. godine uspešli da uđemo u fabriku i ostvarila se naša vizija da mali akcionari preuzmu kontrolu nad fabrikom, da se obistinili naše pravo na vlasništvo I upravljanje fabrikom I da možemo da živimo od njene dobiti. Taj naš uspeh je bio suprotno privatizaciji u Srbiji, gde je favorizovan princip da može biti samo jedan, a ne kolektiv ljudi, a pogotovu ne radnici-akcionari, koji su vlasničko pravo polagali na osnovu društvene imovine koju su nasledili iz Jugoslavije. Ja na žalost u prvom momentu nisam mogao da sagledam sve naše unutrašnje probleme među akcionarima i radnicima, jer sam bio okružen sa pouzdanim ljudima sa kojima sam se borio do ulaska u Jugoremediju. To je možda nekih 20% ljudi koji su bili u mom užem okruženju. Od ostalih, jedan manji deo je bio lojalan jer su uvažavali našu borbu, ali najviše je bilo onih koje je vodio samo strah za radno mesto, isti ovaj strah koji danas doživljavamo na sve strane da potpuno upravlja ljudima, i niocuemu drugom ne razmišljaju. Strah za radon mesto kod bilo kakvog gazde, makar on bio i kriminalac, narko kartel, ali samo neka se radi, da bi se dobila ta crkavica da može da preživi jedna porodica od prvog do prvog, ili od prvog do dvadesetog, pa deset dana neće ništa jesti. Bukvalno tako u Srbiji ljudi danas razmišljaju, i ne misle uopšte o društvu I o svom položaju kao radnika. Ali da se vratim na pitanje. Kad smo se vratili u Jugoremediju 2007. godine smatrao sam da smo dobili jednu bitku, ali na žalost, nekih 60% akcionara i radnika nisu tako mislili. Deo njih je i pre 2007. godine bio protiv naše borbe, podržavali su Jovicu

Stefanovića iz istog straha da ostanu bez posla, tako da su našu pobedu doživeli kao svoj poraz. Ostali su razmišljali: „Baš me briga ko vodi fabriku, mene interesuje samo da ja živim i preživljam, da mi ne bude gore nego mom komšiji koji ne radi nigde, pa makar radio i za neku crkavicu, ali samo da to bude sigurno, od prvog do prvog“. I taj stav je počeo da pobeđuje.

Danas kada gledam unazad, ispada da je ideja o rekonstrukciji fabrike u koju smo ušli 2009. godine bila potpuno pogrešna, u odnosu na politiku koja se tada vodila u Srbiji. Znači, nismo uzeli u obzir da su prethodno sve industrije: mašinska, tekstilna, prehrambena... istim šablonom uništili naši političari, počev od 5. oktobra pa do današnjeg dana. Svima je bio cilj dodvoravanje moćnicima, to jest svetu kapitala iz Evrope i sveta, a nikako svetu rada. Svi domaći političari se dodvoravaju svetu kapitala, da s njima budu u dobrim odnosima i da oni postanu kapitalisti od društvene imovine. I to u tom momentu nismo shvatili, da je cilj političara u Srbiji bio da se celokupna industrija uništi, da se omogući prostor za ulazak stranom kapitalu, ne samo stranim firmama kao proizvođačima, nego i da zauzmu tržište. Devedesetih godina u Nemačkoj i u drugim zemljama zapadne Evrope pojavljuje se ogromna potreba za radnom snagom. Fabrike koje su do tada radile samo prvu smenu, odjednom dobijaju poslove da se otvori druga i treća smena. I oni su taj rast pripisivali svom sistemu liberalnog kapitalizma, jer su to navodno najbolji uslovi za napredak biznisa... A ustvari istina je bila da je istočni blok rasturen, da su istočne zemlje gasile svoju proizvodnju i otvarale svoje tržište, pa se ukazala prilika zapadnim firmama da svoje proizvode plasiraju na naša tržišta, istočnih zemalja. E sad, oni ne bi mogli da plasiraju svoje proizvode da političari u našim zemljama, i u Srbiji, nisu išli na ruku. Znači, nije poenta samo dovesti stranog investitora da bi zaposlio radnike, već je poenta prodati mu i naše tržište.

Srbija je tržište vredno milijardu evra godišnje proizvodnje i prometa lekova. Sedam posto tog tržišta je držala Jugoremedija, i to su sada zauzele strane kompanije i nešto domaćih mešetara. Kako? Prvo su zakonom uništili baznu proizvodnju, jer su uvoznici firmama koje samo prepakuju lekove dali status domaćeg proizvođača, pa se plasman lekova sveo na sekundarno i primarno pakovanje, pa su kasnije neke veletrgoerije po Beogradu počele da otvaraju svoje male pogone za pakovanje, a osnovna proizvodnja je otišla van zemlje, samo su dobili status domaćeg proizvođača i registrovali svoje preparate za promet i proizvodnju. Time su nestajala i radna mesta.

Malopre si rekao da je vaša odluka da uđete u rekonstrukciju bila pogrešna. Zašto, ako je ideja bila da obnovite proizvodne pogone i sačuvate radna mesta? Pritom, rekonstrukcija je bila obaveza po Zakonu o lekovima, dakle to baš i nije bilo nešto što ste sami izabrali da uradite. Ili misliš da ste mogli da je eskivirate?

Prosto razmišljam da li smo nešto mogli da uradimo da izbegnemo zaduživanje. Jer, da nismo ulagali u tu ozbiljnu proizvodnju, ne bismo verovatno ušli tako brzo, za svega pet godina naše uprave u Jugoremediji, u finansijski problem. Jer finansijski problem je u suštini potražaj od 12 miliona evra kredita koje je Jugoremedija uzela od Hipo banke da bi mogla da završi rekonstrukciju. Da toga nije bilo, da smo nastavili proizvodnju kakva je bila do tada, Jugoremedija je verovatno mogla da pliva narednih deset godina bez finansijskih

za samoobrazovanje
Riliten
uciteljneznalica.org društvena pitanja

Imenovati TO ratom

problema. Ali vlasti koje se za sve pozivaju na evropske zakone, na štetu svojih građana, nametnule su nam obaveznu rekonstrukciju. A ovde ako nešto šteti građanima, i građani počnu da se bune protiv toga, vlasti kažu: „Ako hoćete da pristupite Evropskoj uniji, i to vam je uslov, mi primenjujemo njihove standarde i njihove zakone.“ Tako je taj GMP standard uveden Zakonom o lekovima kao obavezujući za sve farmaceutske kuće u Srbiji. Ja sam tad mislio da je to nešto zdravo, u smislu da pravimo tehnološku proizvodnju ravnu sa Bajerom, ili bilo kojom nemačkom firmom, da bi mogli da konkuriramo sa svojim proizvodima i na njihovom tržištu. Ali tu smo se prevarili, jer iza naših leđa nije stajala politička vlast u Srbiji. Oni su razmišljali potpuno drugačije: Dušan Petrović, tadašnji ministar trgovine, potpisivao je uvozniciima lekova sve potrebne dozvole i omogaćavao im je da zauzmu domaće tržište; direktor RZZO-a Babić je branio interese stranih kompanija koje su nudile veće rokove plaćanja od 120 dana koliko su nudili domaći proizvođači. Štada je davala rok od 240 dana, a to je mogla jer ona u svojoj državi ima 3% kamatu na svoje kredite, a mi smo imali ovde 12%. Kako ja mogu da finansiram još dodatnih 120 dana RZZO-u kad smo jedva izdržavali i sa ovih 120 dana koje smo već imali?

Međutim RZZO je doneo odluku da se prihvati Štadina ponuda i da se produže rokovi plaćanja na 240 dana, što je dovelo do kolapsa domaćih proizvođača.

Suština je sledeća: naša zamisao je bila od samog početka borbe, od 2002. godine, da isteramo Jovicu Stefanovića kao nepoželjnog, u smislu pre svega da je njegov kapital sumnjivog porekla, da je kršio zakon u preuzimanju akcija i da je, najvažnije, on kao manjinski vlasnik 42% akcija falsifikovao ulaganje da bi se prikazao kao većinski. To je naravno kriv onaj koji mu je to omogućio, i mi smo se do 2007. godine borili i izborili za naša upravljačka prava, jer smo imali većinu sa 57% akcija u našim rukama. Kada smo pobeđili na sudu i vratili se u fabriku, nisu svi bili zainteresovani za upravljanje. Prvo, oni koji su bili pred penzijom ili u penziji, koji su videli svoj interes samo prodaju svoje akcije, što su vrlo jasno definisali kao svoj stav. Njih nije interesovala nikakva obnova Jugoremedije, niti mogućnost dovođenja tehnološkog postupka ravnopravnog sa stranim kopanjima, gde bi smo mogli konkurirati u daljoj borbi za tržište, oni su samo želeli da prodaju svoje akcije. Sa druge strane, otpor je pružao i deo radnika koji su želeli da gazda bude bilo ko drugi samo ne mi. U toj grupi su bili ljudi koji su u vreme našeg štrajka i otkaza podržavali Stefanovića, a mi im nismo dali otkaze kad smo se vratili. I danas da se ponovi to isto, ja bih tako postupio. Ne bih im dao otkaz, jer ne mogu tako sa ljudima sa kojima sam pre toga živeo dvadeset godina, koje poznajem lično, njih i njihove porodice, da im ja dajem otkaz, da njihova deca ostanu bez sredstava za život, a da ja ostanem da radim. Moje kolege koje su se borile samnom protiv Stefanovića nisu tako mislile, tražili su da sve Stefanovićeve ljude izbacimo iz fabrike. Oni su na kraju ispalili u pravu, praktično gledano, ali ovako etički, moj stav je isti kao što je bio.

Odmah posle povratka u fabriku ušli smo u rekonstrukciju. Da li smo mogli da je prolongiramo? Da li bi Ministarstvo zdravlja smelo otvoreno da sankcioniše tako jednu ozbiljnu kompaniju kakva je bila Jugoremedija, u smislu da zabrani proizvodnju zbog neadekvatnih uslova? Teško je to sada reći, nije bilo lako ni u ono vreme, naročito jer je Jugoremedija uvek imala „poseban tretman“ vlasti, zbog toga što je bila pod kontrolom radnika-akcionara. Moguće je da bi nam možda ipak pogledali kroz prste, osim onoga što je bilo važno za zdravlje građana, a to je izmeštanje proizvodnje penicilina. Na tome bi sigurno insistirali, jer penicilin više nije smeo da se proizvodi pod istim krovom sa ostalim lekovima.

Za te dve godine dok smo mi radili rekonstrukciju, mnogo toga se promenilo u zakonima Srbije za domaće proizvođače. Ranije su domaći proizvođači držali 70% tržišta, a svega 30% je ostajalo stranim kompanijama, za deficitarne lekove koji se nisu proizvodili u Srbiji. Nakon što su sekundarno i primarno pakovanje prihvaćeni kao domaća proizvodnja, za svega godinu dana strane kompanije su preuzele 70% tržišta. Domaći proizvođač nije mogao da se tu bori s njima. Za te dve godine, da nismo morali ući u rekonstrukciju, pitanje je u kom pravcu bi išla Jugoremedija. Da li bi preživljavala na štetu određenog

broja radnika? Da li bi tražila uslužno mesto proizvodnje negde van Srbije, a da ostavi samo sekundarno i primarno pakovanje? Šta bi to značilo? Sa 400 radnika, verovatno bi se svela na 150, ako bi htela da konkuriše stranim proizvođačima.

Mi smo se vodili tada odlukom da sačuvamo proizvodnju u Zrenjaninu, a da bi to ostvarili morali smo rekonstruisati pogone za proizvodnju svih lekova. E, sad, u vreme Tita i stare Jugoslavije verovatno bih ja dobio orden za takvu odluku, jer je u korist cele zajednice. A u ovoj nede-mokraskoj zemlji u kojoj danas živimo bitni su samo pojedinci, u smislu svog ličnog finansijskog interesa, i ništa više.

Pre nego što pređemo na sledeću temu moram radi konteksta da podsetim ne jednu okolnost iz privatizacije koju smo danas potpuno zaboravili: za prvih nekoliko godina privatizacije jako puno novca je završilo u rukama velikog broja građana, što od prodaje akcija profitabilnih kompanija, što od otpremnina, isplata stare devizne štednje itd. Međutim, taj novac je brzo nestao, potrošen je na nova auta, frižidere, televizore... Nije bilo nikakvih programa ni podsticaja da se sav taj novac, ili barem neki njegov deo uloži u privredu. E, sad, vi ste 2007. godine, nakon povratka u fabriku, isplatili zaostale zarade radnicima koje je Jovica Stefanović nezakonito otpustio dve ipo godine ranije, i deo njih se organizovao da taj novac uloži u zajednički posao – pogon za proizvodnju penicilina Pen Farma.

I u ovoj situaciji, kao i u prethodnom pitanju, radnici-akcionari Jugoremedije su se ponovo našli potpuno na suprotnoj strain od državne politike. Politika nije bila da obični ljudi zajedno ulažu i rade u svojim firmama, i da to se proširi na celu Srbiju. Da radnici budu akcionari u svojim firmama i da upravljaju njima, to nije odgovaralo vlastima. Ovde sve vlasti hoće potpunu kontrolu, da samo bude njihovo, privatno. Pen Farma se nije uklapala u takvu vladajuću politiku. To je potpuno novoizgrađeni objekat u industrijskoj zoni u Zrenjaninu, onaj istoj u koju strani investitori dolaze i grade pogone, samo što ti investitori imaju subvencije i podsticaje od države Srbije. Bilo bi logično da je Pen Farma kao ulaganje radnika udeličara imala isti takav tretman države. Njihova zamisao je bila da zajedno ulože novac koji su dobili kao odštetu zbog nezakonitih otkaza koje su dobili od Stefanovića 2004. godine. Oni su dobili oko 10.000 do 12.000 evra gotovine, svako od njih, znači njih 200. Ideja je bila u prvom momentu svih tih 200 ljudi, pod nekim uticajem te pobeđe i ulaska u Jugoremediju, bezbednog radnog mesta, a pojavio se taj višak para, da svi ulože određena sredstva za izgradnju novog pogona, Pen Farme, za proizvodnju antibiotika, koje je Jugoremedija morala da izmesti iz kruga fabrike da bi mogla da nastavi da ih proizvodi. Ali kasnije posle nekog vremena polako su ljudi odustajali, neki su rekli baš tu priču, kao hoću da kupim auto, ovaj hoće frižider, neko hoće na letovanje... Tako da je od 200 ljudi ostalo njih 46 koji su bili uporni da taj projekat zaživi, i oni su uložili određena svoja sredstva, radili na izgradnji objekta, neki su uzeli još i kredite da bi to uradili. Pen Farma je investicija radnika, običnih ljudi, koji su bukvalno živeli samo od svog rada i u Jugoremediji, nisu učestvovali niukakvoj vlasti, oni su napravili taj pogon za proizvodnju antibiotika, koje smo po zakonu morali da izmestimo iz Jugoremedije. Ja sam tu ideju podržao kao direktor Jugoremedije, jer bi smo u protivnom morali da zatvorimo taj deo proizvodnje, tako da smo ušli sa tom grupom od 46 radnika u zajedničko ulaganje. Projekat je i ostvaren, oni radnici su to uspešli da realizuju svojim ličnim radom i zalaganjem 2010. i 2011. godine, izgradili su pogone Pen Farme. To je Jugoremediji moglo samo da koristi, da zadrži antibiotike u svom portfoliju. Nažalost, ta ideja da u bilo kojoj varijanti radnici upravljaju preduzećima, to ne prolazi kod vlastitu Srbiji.

Da ne ulazimo dublje u detalje, samo da objasnimo čitaocima da su oba ova poduhvata o kojima smo do sada pričali, dakle i rekonstrukcija fabrike, i izgradnja Pen Farme, predmet postupaka koji se vode protiv tebe. Kao što si i sam rekao, u nekom drugom vremenu i sistemu za takva stvari se delilo ordenje. U sistemu u kom sada živimo vlasti se upinju iz petnih žila da kriminalizuju vaše napore da sačuvate proizvodnju i radna mesta.

Ma vidi, Pen Farma će opstati, nezavisno od mene, i od zvršetka sporova u sudovima koji se vode protiv mene za zloupotrebu službenog položaja. Pen Farma ima objekte i ima ljude, ti ljudi imaju svoju zgradu, oni su vlasnici nad tim objektima, i u većini tih ljudi ne prestaje želja da počne proizvodnja u pogonima koje su izgradili. To kada ostvare, pobeđice i ideja da ljudi sami upravljaju svojim radom i da budu samostalni, da ne budu pod kontrolom ove ili one vlasti.

Kako ocenjuješ ekonomsku situaciju u Zrenjaninu danas? Pre desetak godina, dok su se jedna za drugom gasile fabrike iz vremena socijalizma, a Jugoremedija je ostala među poslednjima, vlasti su tada obećavale nova radna mesta u novoj industrijskoj zoni otvorenoj za strane investicije. Koliko su se ta obećanja obistinila?

Ja ne radim već pet godina u Zrenjaninu, niti mogu da zaposlim ljude. Ti investitori koji dolaze uglavnom zapošljavaju mlade ljude do trideset godina, a moja generacija i starije, od 1960. godišta pa više nema šanse da bilo ko zaposli, jedino da rade neke privremene poslove, od danas do sutra. Što se tiče i tih mladih ljudi, takođe je u Zrenjaninu velika nezaposlenost. Uslovi rada i sam rad u tim većim kompanijama, kao što je na priper Pompea, nisu onakvi kakvih se ja sećam osamdesetih godina kada sam ja radio kao mlad čovek u Jugoremediji. To su tad bile plate s kojima si mogao da živiš solidno mesec dana, i kao radnik sebi da priuštiš letovanje i zimovanje, što je neki minimum za normalan život, da toliko jedan radnik može sebi da ostvari. Danas u Srbiji sa platama od tih stranih investitora radnik ne može to da priušti. Sa 35.000 – 40.000 dinara mesečno on ne može sebi da priušti osnovno, radi za tri obroka dnevno i ne može da obezbedi svojoj porodici da negde otputuju, što je potpuno normalno i na kraju krajeva potrebno zbog zdravlja. Danas niko o tome i ne razmišlja, jer se svako bori da opstane od prvog do prvog sa osnovnim potrebštinama, a pogotovo što je sve skuplji život u Srbiji. Ja imam stan od 56 kvadrata, u zimskom periodu plaćam grejanje 12.000 dinara mesečno. Kad sabereš zimski i letnji period, mene izade oko 120.000 dinara samo grejanje. A osamdesetih godina, kad sam se ja zapošljavao, to je bilo simbolično kao sad recimo hiljadu dinara. Međutim, o tome danas više ovi političari ne razmišljaju, oni samo razmišljaju da premoste koliko god mogu sa stranim investitorima kakvu-takvu zaposlenost u gradu, a kako će njihovi sugrađani živeti i hoće li imati te neke osnovne uslove, to njih ne interesuje.

Kraj u sledećem broju

• Razgovor vodio Ivan Zlatić

Izdavač:
Učitelj neznalica i njegovi komiteti
Uredništvo:
Vahida Ramujkić, Noa Treister, Vladimir Novaković, Ivan Velisavljević, Ivan Zlatić
Dizajn i prelom:
Matija Medenica

donator:

OLOF PALME INTERNATIONAL CENTER

Švedska Sverige

partneri:

UČITELJ NEZNALICA I NJEGOVI KOMITETI

Imenovati TO ratom

Savez za radničko društvo

